

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1,50 din

V zamejstvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 15. aprila 1938.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana štev. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Država in Slovenci

Malodušje se je polastilo slovenskega razumnštva. Čuti vso onemoglost nasproti zunanji silam, ki nam kujejo usodo. Osuplo in zmedeno stoji pred dejstvom, da hodi ljudstvo svoja pota in se zanj in njegove skrbi ne zmeni. Našemu razumnštvu ni nobena beseda pretrda, kadar obsoja narodno nezanesljivost in politično nezrelost slovenskega ljudstva. Najbolj se zgraža prav tisti njegov del, ki je prvi iz strahu pred lastno majhnostjo klical po varuhu in nikdar ni imel poguma živeti polno narodno življenje. Danes bi rad žel, česar ni sejal. A ljudska pamet je preprosta, ne more slediti vijugastim potom skvarjenega razumnika.

Kar dela naše ljudstvo odporno proti tuji propagandi, to je slovenska zavest in nič drugega. Kolikor je ta močna, je tudi njegov odpor močan, kolikor je ta šibka, toliko daleč sega tudi vpliv tujih gesel in tuje propagande. Nima smisla, da bi v današnjem resnem položaju sebe slepili. Vse naše javno vzgojstvo in šolstvo je postavljalo državljansko vzgojo na osnovo nekega jalovega jugoslovenstva, ki je v poudarjanju slovenske zavesti videlo protidržavno delo. Jugoslovenski nacionalizem se je naravnost istil s patriotizmom in državno zavestjo. Uspeh tega prizadevanja je bil, da se je naše učiteljstvo odtujevalo.

Vprašanje, ali smo Slovenci narod ali nismo narod, za naše ljudstvo ni nikdar obstajalo. Zanj je govorjenje o takih stvareh popolnoma brezsmiselno. Jugoslovenstvo, kakor ga pojmujejo naši nacionalisti, mu je bolj tuje, ko kak pangermanski plemenski nauk. Jugoslavija kot država nasprotno mu je neka povsem realna sila, s katero mora vsak dan računati, ki jo vsak dan čuti. Svoj odnos do nje si ureja po svojih skušnjah. Ni njegova krivda.

Nihče ga ni učil ločiti eno od drugega. Za človeka, ki nima nobene narodne zavesti, postaja vprašanje države zgolj krušno vprašanje. Če postavljate državljansko zavest takega človeka na preizkušnjo, bo mdroval tako:

godilo. Ali hočemo zdaj čakati, da bodo naši jugosloveni pridobili naše ljudstvo za svoj nauk? Ves državni aparat je bil na delu, in kaj smo v teh 20 letih, kar država obstaja, dosegli? Ali smo Srbe, Hrvate in Slovence med seboj približali? Ali smo danes na boljšem, kot smo bili ob ustanovitvi te države? In če je odgovor nepovoljen, kaj sledi iz tega?

Za nas je zaključek jasen. Samo ena pot je do državne zavesti našega ljudstva, in ta pot pelje skozi slovensko zavest. Zaveden Slovenec se bo vprašal, kaj mu ta država za njegov narodni obstoj pomeni. Prenašal bo marsikako gorje in zapostavljanje.

ker ne bo zgubil upanja, da se današnje stanje prej ali slej spremeni in pridejo Slovenci do svojih pravic. Zaveden Slovenec vrednoti državo v prvi vrsti po tem, kaj mu za naše svobodno narodno življenje pomeni. Kdor mu to zameri, ta postavlja razmerje naroda do države na glavo. Ni država primarna vrednota, ampak narod. Kdor hoče državo slovenskemu ljudstvu približati, ga mora prepričati, da bi ob drugačni ureditvi Slovenci v tej državi lahko bolje in svobodneje živeli ko kjerkoli drugod. Narod ima pravico, da si ureja državo po svojih potrebah. Slovenska zavest je danes edina sila, ki lahko razgiba naše ljudstvo ter ga imunizira nasproti tujim propagandnim geslom. Podtalno deluje v duši vsakega Slovenca kot usodna mnogostoletne skupne življenjske usode. Treba jo je le gojiti in širiti ter speljati v plodno smer. Vse naše vzgojstvo, vsa naša prosveta se mora približati ljudstvu in upoštevati njegova živa izročila. Buditi slovensko samozavest je edino sredstvo proti tujemu strupu.

Seveda mora vzporedno z narodno vzgojo iti tudi politična vzgoja našega ljudstva. Danes najbolj čutimo, kar smo v tem oziru zagrešili in zamudili. Nasproti mamljivim geslom in obljubam nasprotno propagande moramo postaviti svoj državopolitični program in svoja udarna gesla. Ta gesla ne smejo biti naperjena proti nobenemu narodu v tej državi.

Hočemo tako državo, v kateri bomo Slovenci svoje notranje zadeve sami reševali in si svoje stanovanje v skupnem domu urejevali po svojem okusu. Hočemo o svoji usodi kot narod sami odločati, ne potrebujemo nobenega varuha. S svojim denarjem hočemo sami gospodariti in zahtevamo tako ureditev države, da bo enako služila slovenskim, srbskim in hrvaškim koristim. Hočemo, da bodi država naša, da postanemo državni narod v pravem pomenu besede, torej sonositelji državne moči in državne volje.

Hočemo na svojih slovenskih tleh biti svobodni gospodarji. Hočemo močno državo, ki bo lahko naše narodne pravice in koristi varovala in branila, zato hočemo, da bodo vsi narodi v tej državi zadovoljni in predvsem enakopravni, enakopravni ne v tem smislu, v katerem je enakopraven kot državljani vsak cigan, ampak v tem smislu, da bodo vsi narodi imeli na svojem ozemlju enake pravice in bodo imeli vsa poročstva, da ne bo nihče mogel mimo njih odločati o njihovih življenjskih zadevah. Hočemo, da se rešijo ta vprašanja sporazumno od naroda do naroda in bomo v ta namen iskali prijateljev in somišljenikov na vsem ozemlju Jugoslavije, med vsemi njenimi narodi.

Velika noč 1918

Preteklo je dvajset let od tiste velike noči v letu 1918., torej od časa, ko se je svetovna vojna bližala svojemu zaključku. Skoraj docela izčrpane armade osrednjih sil so pristopile k zadnjim nalogam, ki jih jim je ukazal dejanski voditelj nemške vojske general Ludendorff. Njegov načrt je bil naslednji: zbrati vse razpoložljive sile na zahodni fronti in prej, preden bi se zbrala pomožna ameriška armada, doseči odločitev s tem, da bi predrl fronto zavezniške angleške in francoske armade, obe armadi ločil, pogнал Angleže v morje in osamljene Francoze končno porazil. Do potankosti izdelan načrt je omogočil nemški armadi, da je izvršila vse potrebne priprave v največji tajnosti in nato navalila z iznenadljivo silo na angleško armado na prvi pomladanski dan 21. marca 1918, predrla fronto in prisilila Angleže k umiku tik od Amiens. Vtisk, ki ga je ta nemška zmaga napravila na zavezniške, je bil porazen in razumljiv, če se upošteva dejstvo, da zavezniški angleško-francoski armadi kljub največjim naporom in strašnim žrtvam v letih 1916 in 1917 nista mogli doseči pri vseh svojih ofenzivnih podjetjih niti daleč takega uspeha, kakor ga je nemška armada v kratkih desetih dnevih.

Toda po prvih dnevih uspehov je napadalna sila Nemcev popustila, armada je dosegla taktični uspeh predora, svoje stratežične naloge pa ni izpolnila, ker obeh zavezniških armad ni mogla ločiti. Ludendorff je računil z vsem in mislil na vse, le na to ne, da bi mogla zaničevana angleška armada nuditi tak odpor, kakor ga je v teh odločilnih trenutkih. Oprti na junaško bojno pripravljenost armade so zavezniški državniki takoj po prvi osuplosti mogli hladnokrvno prestreči nemški udarec. Izvedli so enotno vodstvo zavezniških vojsk in ga poverili francoskemu generalu Fochu. Že pri prvem nemškem ofenzivnem poizkusu si je Foch zamislil načrt, ki ga je nato v poletnih mesecih izvedel z vso genialnostjo, in prisilil v pozni

Občutje velikega tedna je leglo na slovensko zemljo in na slovenske ljudi, in tako jim je, kakor piše evangelist: »... in tema se je storila na zemlji... in sonce je ofemnelo in zagrinjalo v templju se je pretrgalo po sredi.« Slovenski človek molči

V tem času je treba, da nam vsem stopijo pred oči resnice.

Zavedati se morajo slovenski ljudje:

da se zemeljska obla suče in da je izpreminjanje osnovna postava vsega življenja in dogajanja;

da je slovensko vprašanje tako zasidrano v naravnem pravu, kakor najbrž nobenega drugega naroda, ko slovenstvo ni nikdar in nikoli imelo imperialističnih ciljev in ne volje delati krivice komu drugemu;

Kdor ni plašljivec, se ohrani z lastno močjo, in gotovo dobi pomoč tudi od drugod. Slovenska dolžnost je, da vsakemu slovenskemu človeku vlijemo večji pogum in močnejše slovensko zavest kot kedaj prej!

S temi opombami želi vsem sodelavcem, naročnikom in prijateljem in slehernemu pravemu Slovencu

vesele velikonočne praznike

Uredništvo in upravništvo
»Slovenije«.

jeseni leta 1918. nemško armado h kapitulaciji. Seveda so prvi nemški ofenzivi pri Amiensu sledili še nadaljnji ofenzivni poskusi v Flandriji proti angleški armadi in pri Soissonsu proti francoski armadi, ki so strašno preizkusili potrpežljivost in odpornost zavezniških armad in civilnega prebivalstva. Zadnji odločilni uspeh pa je pri vseh teh naporih izostal, ker izmučena in izčrpana nemška armada zbranim rezervam zavezniških armad ni bila več kos.

Ako bi hoteli dogajanje svetovne vojne meriti s pravili dramatične umetnosti in bi si zamislili višek te svetovne drame v letih 1916. in 1917., so pomenili pomladanski dogodki leta 1918. nedvomno trenutek zadnje napetosti tik pred polomom. Nemška armada je žrtvovala v vseh teh bojih svoje zadnje sile, pretresla pa s svojimi uspehi ves svet do mozga. Tudi svoje zadnje iznenadenje so Nemci v zadnjih marčnih dneh razkrili strmečemu svetu. Dva dni po prvem ofenzivnem poskusu so pričele na Pariz padati granate iz zraka, saj tako se je zdelo. Na daljavo 120 km so pričeli Nemci obstreljevati Pariz z velikanskim, nalašč za to konstruiranim topom, v presledkih vsake četrte ure. Na sam veliki petek (velika noč je bila tega leta 31. marca) je velika granata zadela neko cerkev v Parizu, kjer so bili zbrani verniki, jih 75 ubila in 90 ranila. Nemci svojega namena, da bi zlomili potrpežljivost civilnega prebivalstva v zaledju, tudi s tem niso dosegli, temveč le zgražanje vsega sveta, odpor zaveznikov pa se je povečal. Obstreljevanje Pariza je bilo le obupen napor v trenutku zadnje napetosti, nekaj mesecev zatem so se morali Nemci že toliko umakniti, da s svojimi novimi topniškimi izumi Pariza niso mogli več doseči.

Kako je bilo v tistem času pri nas? Avstrija je bila na koncu svojih moči, cesar Karel je poskušal po svojem svaku Sixtu doseči poseben mir. Njegova prizadevanja pa so svetlo razkrili Fran-

cozi in s tem povzročili veliko zamero cesarja Karla pri Nemcih. Hočeš ali nočeš, pod vtiskom prvih vesti o problematičnih nemških zmagah v Franciji je cesar Karel, slabič kakor je bil, poskušal svoja mirovna (pravilno: kapitulacijska) prizadevanja demantirati in se je vnovič navezal s svojimi izjavami na življenje in smrt z Nemci. Razkroj monarhije je postal očiten na vseh straneh. Dezertirji s fronte so se množili v zaledju z vsakim dnem, preskrba prehrane je skoraj docela odpovedala, pogum zatiranih narodnosti je zrastle tako mogočno, da tudi Slovenci s svojo zahtevo po svobodi nismo bili med zadnjimi. Moč Nemcev je vidno pojemala, samozavest Slovanov pa je rasla z vsakim dnem, kolikor bolj je bilo

mogoče presoditi, da pomenijo zmage Nemcev le zadnje napore že obupanega, premaganega in izčrpanega naroda.

V tistih časih se je vršilo po Sloveniji mnogo zborovanj in sestankov, še več pa razgovorov o vsebini majniške deklaracije, ki je pod silo dogodkov tudi na zunaj izgubljala habsburški okvir. Policija je skušala vretje še nekoliko ovrati. Časnike so še plenili. Niso pa mogli zavreti prebujene samozavesti, ki usposablja narod za borbo in držljivost. Ivan Cankar je tedaj še živ vzpodbujal Slovence z drzno besedo, drugoval mu je F. S. Finžgar in nešteto drugih. Prav tedaj je bilo slovensko geslo: za velikim petkom pride velika sobota, pride — vstajenje!

nost našega gospodarstva davčna preobremenitev Slovenije. Medtem ko so v drugih banovinah samo 25% banovinske doklade, znašajo v dravski banovini 95%. Tudi imamo tu davščine, ki jih druge banovine ne poznajo. K temu pridejo še višje mezde, višji prevozní stroški ter višja življenjska raven delavstva. Vse to vpliva neugodno na našo proizvodnjo. Zato ima tudi industrija v drugih banovinah mnogo intenzivnejši tempo, kakor v dravski banovini.

Novi finančni zakon povečuje takse v blagovnem prometu po železnicah, pri carinjenju blaga ter povečuje za polovico tudi sodne takse. Poleg tega vsebuje finančni zakon pooblastila za uvedbo posebnega dodatka na državne davke, za kritje novega 4 milijardnega posojila. Prva tranša tega posojila bo znašala, kakor slišimo, 7000 milijonov din. Nas predvsem zanima, koliko od nameranih del bo izvršenih v Sloveniji. K podpisovanju posojila bodo pritegnjeni vsi socialni zavodi, denarni zavodi in delniška podjetja. O tem bo izdana še posebna uredba, s katero se bodo morali rezervni skladi obvezno nalagati v državne vrednostne papirje. Smer finančne politike zadnjih let, ki povzroča uvajanje novih banovinskih doklad in trošarin, ne da bi se zmanjšali državni davki, se občuti v Sloveniji tem težje, ker je delež Slovenije pri razdelitvi skupnega davka mnogo premajhen.

Davčno breme je v državi nesorazmerno razdeljeno. Obremenitev z državnim davkom je v dravski banovini skoraj še enkrat tako velika, kakor pa je državno povprečje. Tudi obremenitev s samoupravnimi dokladami je v Sloveniji največja.

Lani je bilo v Sloveniji 72.000 predlogov za sodne eksekucije, pretežno za javne dajatve. To javno kaže, kako težko izpolnjujejo slovenski davkoplačevalci svoje dolžnosti. Še bolj značilno pa je, da se je v zadnjih letih zavarovalo zemljejknjižno v Sloveniji dolgov za 214 milijonov din. Pri odmeri davkov se le preveč pozablja, da je danes možnost zaslužka do skrajnosti izčrpana.

Gospodarski položaj Slovenije

Iz poročila predsednika Ivana Jelačina na plenarni seji Zbornice za TOI v Ljubljani

Slovenija je postala čez noč soseda velike Nemčije z ogromno razvito industrijo, ki je najmoderneje opremljena. Avstrija, s katero smo bili v najtesnejših stikih, je bila za nas važna aktivna gospodarska postojanka, posebno pa tudi za naš turizem. Veliko avstrijskih državljanov je bilo zaposlenih v naši industriji. Dunaj pa je igral v naši zunanji trgovini še zmerom znatno posredniško vlogo. S priključitvijo Avstrije k Nemčiji je nastalo vse polno vprašanj, ki jih je treba hitro rešiti. Tako vprašanje trgovinske pogodbe in plačilnega sporazuma, obmejnega prometa, pravne moči in več kot 20 gospodarskih sporazumov. Udeležba Nemčije skupno z Avstrijo v naši zunanji trgovini znaša nad 40%, da je naš trg zelo odvisen od obeh dežel. Vprašanje je tem bolj pereče, ker ima Nemčija dirigirano gospodarstvo, ki ga mi nimamo. Različna pa je tudi struktura uvoza in izvoza med Nemčijo in Jugoslavijo. Trgovinska pogodba z Avstrijo še ni bila odpovedana, vendar pa bo imela priključitev na avstrijsko gospodarstvo velik vpliv. Za zdaj se morejo samo oceniti nekateri nasledki. Glede napovedanih boljših izvoznih pogojev v Italiji smo še skeptični, dokler se ne doseže širša podstava za medsebojno gospodarsko sodelovanje.

Nasledki zboljšanih političnih odnošajev z Italijo v gospodarskem pogledu še niso prišli prav do izraza. Za izvoz našega lesa in živine se še ni našla prava kompenzacija. Zato tudi še ni mogoče obnoviti našega izvoza v Italijo v starem obsegu.

Na denarnem trgu se polagoma izvaja mobilizacija vlog. V ta namen je sprejel del denarnih zavodov posojila od javnopравниh zavodov. Še vedno pa je znaten del denarnih zavodov ostal brez izdatne pomoči. Denarni zavodi morajo zato pri obnavljanju svoje likvidnosti ravnati skrajno previdno. Bile so že tudi potrebne transakcije v najboljšem toku, ko je odpis 25% kmečkih terjatev pokvaril ves načrt. Velik del osvobojenih vlog pa se pretaka v Poštno hranilnico, kar pomeni praktično odtegnitev denarja iz njegove plodnosne vloge za naš trgovski in stavbeni kredit.

Narodna banka ne nudi slovenski izvozni trgovini, industriji in produkciji tiste opore, ki se je od nje pričakovala. Od vseh meničnih posojil N. B. v višini 1431 milijonov din je bila Slovenija udeležena samo s 104 milijoni. Pa tudi glede lombardnih posojil ni nič boljše. Zanimivo je, da odpada od vseh vlog na žiro račune na Slovenijo samo dobrih 4%.

V preteklem letu pa je postala Narodna banka tudi odločilen činitelj v naši zunanji trgovini in trgovinski politiki ter dirigira kredite naše zunanje trgovine. Stvar bi bila v redu, če ne bi odločali predvsem bančno-tehnični vidiki, oziri uravnoteženja klirinških plačil ter cene tujih plačilnih sredstev za državo. Gospodarski krogi dostikrat zato ne morejo razumeti ukrepov Narodne banke. Ugotoviti pa je treba, da se Narodni banki ni posrečilo, da bi zmanjšala zastoj v klirinškem prometu. V svojem poročilu sicer trdi, da se kot osrednja kreditna naprava zaveda dolžnosti za funkcioniranje domačega denarnega trga, v resnici pa vidimo, da je ves njen interes uperjen v

to, da pride vse zasebno denarništvo pod neke vrste kontrolo Narodne banke.

Težak udarec je zadel denarne zavode z uredbo o likvidaciji kmečkih dolgov. V Sloveniji je prevzela Privilegirana agrarna banka od 509 zavodov skupno 47.863 dolžnikov s skupno vsoto 479,5 milijonov din, kar pomeni veliko oslabitev substance zainteresiranih denarnih zavodov. Dejansko pa je v Sloveniji, kjer je bilo izredno veliko število posojil zasebnikov in zlasti iz trgovskih krogov, še težje. Vračanje blagovnih dolgov v 12 letih pomeni brezobrestno vezanje obratnega kapitala na dolgo dobo let, kar je za trgovce bolj neugodno, kakor takojšnja poravnava za 50%. Poleg tega pa se je izkazalo, da je uredba o likvidaciji kmečkih dolgov nepopolno in nezadosna tudi v drugih ozirih. To dokazuje tudi dejstvo, da se je moralo izdati že več izpreminjalnih uredb in avtentičnih tolmačenj. Posebne težave so nastale, ker nova uredba vaškega obrtnika natančneje ne opredeljuje.

Posebno neugodna okoliščina pa je za bodoč-

Opazovalec

Velika slovenska koncertna dvorana

Pred nekaj tedni je bilo na ljubljanskem magistratu zborovanje zaradi oživitve tujskega prometa. O predlogih, ki so jih postavili poklicani in nepoklicani ljudje, so obširno pisali ljubljanski dnevnik, tudi o takih, kakor so bili n. pr. o prirejanju bakljad in voženj v ozaljšanih čolnih po Ljubljani, predpustnih maskarad, umetnih ognjemetov in drugih podobnih imenitnosti, ki jih v večjem ali manjšem obsegu lahko napravijo kjerkoli in ki gotovo ne morejo dati Ljubljani nobene privlačnosti za resne tujce, še manj pa ustvariti Ljubljani ugled v tujini. Na omenjenem zborovanju je pa bilo povedano tudi, da misli ljubljanski veliki sejem postaviti veliko dvorano, ki bi imela 3500 sedežev in ki bi bila uporabna ne le za razstave, ampak tudi za druge prireditve (glasbene itd.). Znani ravnatelj velikega sejma je, kakor je poročalo »Jutro« 26. marca t. l., govoril nekaj tudi o podpori »merodajnih činiteljev«, s katero bi bilo mogoče tako dvorano na prostoru velikega sejma postaviti še letos in bi stala kakšen milijon dinarjev. Nekdo je še omenil, da naj bi pri zidanju te dvorane mislili tudi na to, da bi bilo mogoče prirejati v njej gledališke predstave. Diletantizma je v Ljubljani že več kot preveč in so n. pr. diletanti v stavbarstvu po vojni in predvsem v zadnjem času napravili v Ljubljani take stvari, da resen človek zmajc z glavo, če vidi nekateri teh »mojstrov in začne v resnici lahko dvomiti o kulturni ravni pri nas. V Ljubljani, ki je in mora biti duhovno središče vsega slovenstva, res ni dandanes prave koncertne dvorane, čeprav prirejajo koncerte v treh ali štirih dvorinah, med tem ko sta bili še pred vojno dve pripravniki koncertni dvorani. Ne gre pa, da bi s podporo »merodajnih činiteljev«, torej s slovenskim davčnim denarjem postavljali na velikem sejmu koncertno dvorano, ki bi jo porabljal veliki sejem pred vsem za svoje sejske razstave in bi stala na sejmu! Kako naj bi bila sicer videti dvorana, ki je obenem prostor za sejske razstave in za velike koncerte (o gledaliških predstavah celo ne more biti resnega govorjenja), res ne ve nihče, ki je kdaj videl pravo koncertno dvorano kje v zahodni Evropi. V Ljubljani je treba, in to prav kmalu, postaviti pravo koncertno poslopje z veliko dvorano vsaj za 2500 ljudi, ki pa mora imeti notranjščino prirejeno, kot je potrebno (orgle, pravi koncertni oder itd.), pa tudi vse potrebne postranske prostore in mora biti tudi pravilno sezidana zaradi akustike, za kar je treba stavbarja, ki je izveden v akustiki dvoran. Taka koncertna stavba naj bi bila del poslopja ljubljanske »Glasbene akademije«, ki bo, kakor upamo, še letos ustanovljena. Sedanja prostori ljubljanskega konservatorija ne bodo zadostovali za »Glasbeno akademijo«. Treba bo poskrbeti za novo poslopje za to visoko šolo. Skupaj z novo stavbo za visoko šolo »Glasbena akademija«, ki bi morala stati kje v sredini mesta, bi

naj napravili tudi koncertno stavbo z veliko in malo koncertno dvorano in z vsemi postranskimi prostori. Slovenski glasbeni dom mora imeti monumentalno in reprezentativno zunanost in bi moral stati v sredini mesta že zaradi obiska koncertov in tudi dijakov. Če ne bi šlo drugače, bi morali podreti kakšno staro poslopje, da bi dobili stavbišče. Bog nas pa varuj kakih modernih »arhitektov!« Če bi »Glasbena matica« prodala svoji hiši in »Filharmonična družba« »Filharmonijo« (to mogoče ljubljanski borzi), bi bila s tem že dana finančna podlaga. Slovenski glasbeni dom bi stal gotovo kakšnih 7-8 milijonov. Ker bi pa država morala za »Glasbeno akademijo« sicer plačevati najemnine, bi bila prisiljena prispevati za novo stavbo. Vprašanje je treba rešiti v jedru, neresna rešitev onemogočuje resno stvar. Veliki sejem pa seveda lahko zida sam na sejišču veliko dvorano za sejske namene, ne sme pa biti, da bi se kdo pozneje skliceval na to, da ima Ljubljana že na seju svoje koncertno poslopje.

Slovenski glasbeni dom s koncertnim poslopjem in prostori za visoko šolo bi naj bil last »Glasbene matice« in »Ljubljanske filharmonije«, če bi dali osnovno glavnico, ko bi prodali svoja poslopja. Država naj bi pa dala manjkajoče milijone za to, da bi imela nova »Glasbena akademija« prostore zastoj in bi ne plačevala najemnine zanje, ampak samo vzdrževalne stroške.

Našim prijateljem!

Naš tednik »Slovenija« je treba razširiti kar največ mogoče. Prepričani smo, da to žele ne le naši dosedanji naročniki, ampak vsi prepričani Slovenci. Zato prosimo vse naše naročnike in prijatelje, da naj nam pridobivajo novih naročnikov. To zato, da list tvorno podpro in pa da se slovenska misel čim bolj razširi. Našemu tedniku je treba že zaradi kritja stroškov, ki so veliki, novih plačujočih naročnikov, da ne omagamo.

Naslove novih naročnikov naj pošiljajo naši prijatelji na naslov: UPRAVA TEDNIKA »SLOVENIJA«, LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 17.

Uprava tednika »Slovenija«

Najboljši šivalni stroji in kolese

ADLER

po izredno nizkih cenah pri tvrdki

Josip Petelinc, Ljubljana
za vodo (blizu Prešernovega spomenika)

Večletno jamstvo!

Pouk v umetnem vezanju brezplačni

Spominjajte se tiskovnega sklada tednika „Slovenije“!

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in npravnosti, prosimo, da podprejo razširjevanje čiste slovenske misli s tem, da nakažejo primeren znesek za

tiskovni sklad

našega tednika »Slovenije«.

Položaj naše industrije

Nekaj glasov.

»Naša industrijska produkcija se je v tekočem letu (1937) v mnogočem izpopolnila in postala neodvisna od zamejstva. Tako moramo predvsem omeniti velika investicijska dela v predilniški industriji, ki je kljub znatno povečanemu številu vreten polno zaposlena v treh izmenah. Železarska industrija se je z zgradbo novih naprav uspobila za direktno predelavo domače rude in postala tako končno neodvisna od zamejstva...«
(Trgovski list, 24. novembra 1937.)

»Zastoj v industrializaciji Slovenije. V prvi vojni dobi je Slovenija zavzemala v naši državi dominantni položaj kot industrijska pokrajina. Toda že v letih pred krizo smo opažali, da se tudi v ostalih pokrajinah države naglo razvija industrija in to celo v hitrejšem tempu kakor pri nas v Sloveniji. V zadnjih letih pa beležimo v industrijskem razvoju Slovenije že skoraj popoln zastoj, medtem ko se je v ostalih delih naše države pričela industrija znova naglo nadalje razvijati... Država vrši malo javnih investicij v Sloveniji, in še tistim redkim podjetnikom, ki so pripravljeni v Sloveniji ustanavljati industrijska podjetja, se delajo težkoče. Znano je, da obstoji v Belgradu močna tendenca, da se važnejša industrijska podjetja ne smejo ustanavljati v Sloveniji, češ da je Slovenija preblizu meje. V kategorijo važne industrije pa menda spada prav vsaka industrija...«
(Jutro, 27. junija 1937.)

»Industrija se seli iz Slovenije. Iz Zagreba poročajo, da je ravnateljstvo Zedinjenih tvornic stekla d. d. na svoji zadnji seji sklenilo, da se pretežni del obratov tega podjetja v Hrastniku, Straži in Sv. Križu pri Rogški Slatini prenese v Zemun. Po informacijah »Jugoslov. Lloyd« je bila za ta korak Zedinjenih tvornic stekla merodajna predvsem razlika glede samoupravne davčne obremenitve, ki je danes v dravski banovini desetkrat večja nego na ozemlju uprave mesta Belgrada.«
(Jutro, 21. decembra 1937.)

»Industrija se seli iz Slovenije. V bližini Mladenovca bodo zgradili tvornico šamotne opeke in šamotnega materiala, ki je potreben za oblaganje peči in v metalurški industriji. Tu pa ne gre za novo podjetje, temveč se bo obstoječa tvornica šamotnega materiala v Celju preselila na jug. Razlog za to preselitev je okolnost, da je v bližini Mladenovca na razpolago surovina za izdelavo šamotne opeke, gotovo pa bo za preselitev merodajna tudi razlika v samoupravni davčni obremenitvi.«
(Jutro, 25. januarja 1938.)

»Industrijski razvoj Belgrada... V Belgradu se ne pobira nobena banovinska doklada na neposredne davke, občinska doklada pa znaša le 20 odstotkov, medtem ko v drugih mestih, zlasti v Sloveniji, znatno presega 100 odstotkov. Po številu podjetij je bil od prevrata razvoj industrije v Belgradu naslednji: leta 1919. 67, leta 1927. 137, leta 1935. pa 173 podjetij.

V industrijskih podjetjih Belgrada je sedaj zaposlenih nad 15.000 oseb. S priklopitvijo Zemuna se je število industrijskih podjetij v Belgradu še povečalo za 40 podjetij.«
(Jutro, 20. avgusta 1937.)

»V zimskih mesecih se je začelo krčenje obratov v več industrijskih panogah. Število industrij se je celo zmanjšalo. Tako je padlo število industrij za 5...«
(Trgovski list, 8. aprila 1938.)

Jugosloveni in enakopravnost

»Samouprava« od 8. t. m. piše pod naslovom »Prebujena vest ali nekaj drugega« v prvem odstavku takole:

Na sestanku Združene opozicije v Banjaluki je tudi g. Kosta Majkić spregovoril tele besede: »Pri sporazumu je bilo z naše strani Hrvatom mnogo popuščano.«

Mnogo, to se pravi v številnih stvareh. To pa se še ne pravi preveč. Mnogo in preveč sploh nista v nobeni logični zvezi. Lahko je včasih malo preveč, a včasih je tudi mnogo lahko premalo, celo precej premalo. V tem primeru je to že celo očitno, kajti vsakdo ve prvič, da Hrvatje, kakor tudi Slovenci, od Srbov sploh ničesar ne zahtevajo. Kajti zahtevajo samo svoje. Morebiti se utegne sicer tudi že to zdeti kakemu Srbu mnogo,

če se je že popolnoma navadil stanja, da gre Hrvatem in Slovencem malo, namreč niti lastne stvari ne. Toda gotovo ga ni človeka, ki bi štel naravnost za preveč, če se da vsakomur svoje.

Ti osnovni zakoni zdrave pameti pa menda ne veljajo pri nas povsod. Kajti takoj nato, v drugem odstavku istega sestavka piše »Samouprava« dalje:

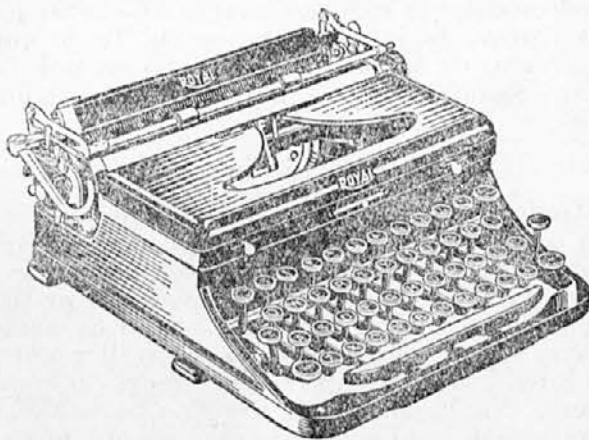
..... Glavno je, da sprevidevajo politiki iz Združene opozicije, da je šlo njihovo popuščanje pre-daleč.

In »Samouprava« še dostavlja:

»Vemo, na čigav račun se je popuščalo...«

Abra, kadabra... pa se je spremenil tisti hudo ozirni mnogo kar pod mokrim peresom jugoslovenovim v preveč. In tako naj bi bila zaznamovana zahteva Slovencev in Hrvatov, ki zahtevajo samo svoje, kot nepravilna, pretirana, škodljiva. In zlasti naj bi bila v dodatnem sestavku zaznamovana vsaka zahteva Hrvatov in Slovencev po pravici in enakopravnosti kot nekaj, kar gre »na račun« Srbov, če že ne sploh na račun države.

Naša zahteva namreč, naj prispevajo vsi trije državni narodi Jugoslavije za skupne državne razmere v enakem razmerju, sicer pa naj upravljajo svoj denar za svoje stvari sami!

VSE ZA PISARNO

dobavlja in popravlja

PRELOČ

LJUBLJANA sedaj Tyrševa 1 nasproti hotela Slon

Pomisleki ob „Braniku“

Nad »Pomisleki hribovca« našega celjskega dopisnika se nacionalni »Branik« ne more pomiriti. Ponatisnil jih je, da bi jih razumel, pa le ne gre in ne gre. Za nacionalno pamet je samo značilno, kakšne sklepe dela iz tega svojega nespoznanja. Ker jih namreč on ne razume, pa predlaga nam, da bi pred priobčevanjem takih dopisov poslali prej dopisnike v otroški vrtec in da bi se tudi tam sami ogledali po kakem novem tečaju. Toda tečaji so potrebni po zdravi pameti tistemu, ki česa ne razume, ne pa za tistega, ki razume. Torej ne tako, kakor umuje bebec v opereti: »Zato ga ne vidite, ker je on slep!«

In ker smo že večkrat priporočili »Braniku« bolj prijateljsko razmerje do logike, nam »Branik« odgovarja na takšenle edinstveno izviren način: »..... bi lahko poslušali predavanje o logiki«. Spričo te globokoumne in duhovite zavrnitve smo se spomnili na doživljaj vzgojitelja z neobgljencem. Šel je po cesti vzgojitelj, pa srečal paglavca. Ves zanemarjen je bil in umazan, in nos mu je bil u-e-dinjen z usti na, recimo, nečeden način. Pa ga posvari vzgojitelj:

»Kakšen pa vendar si, umazan ves in smrkav, pojdi, pa se umij!«

»Saj ni les, ti si smlkov!«

Čast biti hlapec

Dne 5. aprila se je sestal v Burgosu ministrski svet generala Franca in sklenil razveljaviti zakon o avtonomiji Katalonije. Ta sklep je razglasil notranji minister s temile besedami: »Ministrski svet je sklenil zakon, s katerim dobe katalanske pokrajine zopet čast, prav tako kakor njihove sestrške pokrajine, da bodo del Španije, s čimer je razveljavljen zakon o avtonomiji Katalonije.«

Vsekako je to prav posebna čast: zgubiti svobodo, zgubiti pravico do enakopravnosti svojega jezika, do gospodarske in socialne enakopravnosti, pa vse te vrednote, ki so edine svobodnega človeka in naroda vredne, zamenjati za »čast« hlapca, za »pravico«, da ga vlada v imenu »bratovstva« tuj človek. In še za pravico, da mora za lastno izkoriščanje tega tujca še plačevati.

Nemško-poljski sporazum glede manjšin

Ob sedanjem političnem položaju koroških Slovencev po izvršeni združitvi Avstrije z Nemčijo utegne marsikoga zanimati, po kakšnih načelih sta uredili Nemčija in Poljska vprašanje svojih narodnih manjšin na ozemlju pogodbene države. Besedilo tega sporazuma se glasi:

1. Medsebojno spoštovanje nemškega in poljskega naroda onemogočuje samo po sebi vsak poskus prienačevanja manjšine, ono izključuje, da postane negotova pripadnost katere koli osebe k manjšini ali da komu preprečuje svobodno priznanje, da spada k dotični manjšini. Zlasti se ne sme pritiskati na maloletne ude manjšine z namenom, da bi se ti odtujili manjšini, kateri pripadajo.

2. Vsak člen manjšine ima pravico, da nemo-teno rabi svoj jezik v besedi in pismu tako pri osebnem gospodarskem občevanju kakor v tisku in na javnem zborovanju. Pripadniki manjšine ne smejo imeti škode niti zaradi gojitve svojega jezika niti zaradi ravnanja po šegah svojega naroda tako v javnem kakor v zasebnem življenju.

3. Členom manjšine je poroštovana pravica združevanja v kulturne in gospodarske namene. Manjšina sme vzdrževati in ustanavljati šole v svojem materinem jeziku. Na cerkvenem področju sme manjšina imeti svoje versko življenje in svojo cerkveno organizacijo. Vmešavanje v obstoječe razmere na polju veroizpovedi in človekoljubnega dela ni dovoljeno.

4. Pripadniki manjšine se ne smejo ovirati zaradi pripadnosti k tej manjšini niti pri volitvah niti pri izvrševanju svojega poklica, niti ne smejo biti prikrajševani pri svojem gospodarskem delu. Na gospodarskem polju imajo enake pravice kakor pripadniki državnega naroda, zlasti glede posesti in pridobivanja nepremičnin.

Sem ter tja

— Od Šabca naprej vozi lokalna železnica, ki je pa ni v nobenem voznem redu. Putnik sicer ve zanj, ne more pa dati nobenih pojasnil glede odhoda in prihoda njenih vlakov.

— Povsod na svetu potrjujejo izkaznice za znižano voznino blagajne pri vходу na razstavo ali sejem. Na radijski razstavi v Belgradu pa so pošiljali obiskovalce s takimi izkaznicami v »kancelarijo«, ta pa v paviljon. Kdor je bil toliko srečen, da je takoj zadel pravi paviljon, mu je ostalo še nekaj časa za ogledovanje, če ni bil že preveč utrujen.

— Kadar se kdo sklicuje zaradi kake nerodnosti na zaupnike, je dobro prepričati se, če zaupniki niso bili morda zakupniki ali celo le upniki.

— Med listom in lističem je lahko velika razlika; ne po velikosti, ampak drugačna. Za lističem so navadno ljudje, za listom pa večinoma kapital. Lističe pišejo običajno somišljeniki brezplačno, liste pa največkrat najemniki po ukazu. Listič je glasilo živih ljudi, list pa trobilo lastnikov kapitala.

Kje smo?

Takele dopise dobivajo te dni tudi slovenski ljudje in podjetja:

Dne 15. t. m. izide prva številka našega lista, odo-benega po državnem tožilstvu.

Vabimo vas kot arijski, naš domači gostinski obrat, da oglašate v njem. Velika količina lista gre med naše Slovence izmed meje in bo vaš oglas v našem listu zanje legitimacija pravega domačega (to je slovenskega ali nemškega iz Slovenije) podjetja.

Plačljivo po izidu lista.

Od judov in tujcev ne sprejemamo oglasov.

Cena 1.500 po strani plus 1.500 obveznega prispevka za fond, ker drugače ne sprejmemo oglasa. Najmanjši oglas ena osemtridesetinka strani, oblike »Trgovski list«.

Vi ste edini vabljeni iz vašega okraja.

Smer listu daje g. arb. A.... J....

Slovenski pozdrav

Znak kljukastega križa »BOJ«, mesečnik za nacionalno-socialistično misleči slovenski narod.

Taki dopisi so mogoči po devetnajstih letih jugoslovensko nacionalnega gospodovanja pri nas. In samo zaradi jugoslovensko nacionalnega 19 letnega gospodovanja so mogoče take stvari pri nas.

Mali zapiski

Prepovedani knjigi.

Državno pravdnništvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti tele knjigi:

1. »Bukva«, ki jo je spisal Hasan Kikić;
2. »Eppur si muove«, ki jo je spisal Miroslav Krleža.

Knjigi sta izšli v Zagrebu.

Ali ste poravnali naročnino?

Prepovedano predavanje.

Prepovedano je bilo predavanje prof. Edvarda Kocbeka o vprašanjih malega naroda, ki je bilo napovedano za soboto, dne 9. t. m. v Mariboru.

Novo naziranje o demokraciji

Te dni je govoril bivši minister Gjura Janković na neki seji pododbora JRZ v Belgradu. Janković je znan po svojih jugoslovenskih izjavah, tudi mi smo jih že nekaj zapisali. To pot je označeval stališče sedanjega režima do demokracije. Rekel je:

Mi smo demokratični samo, kjer demokracija ne more škodovati ljudstvu, narodnim in državnim koristim, a nismo, niti ne bomo, kjer bo to škodovalo koristim državne celote in narodne enotnosti.

Kedaj utegne kaka stvar koristiti ali škodovati ljudstvu in državi, odloča seveda po tej logiki demokrat te zvrsti sam. Ali z drugimi besedami: če je ljudstvo zame in z menoj, sem demokrat, če ni, nisem in ne bom. Kajti samo jaz vem, kaj je dobro za ljudstvo. Ljudstvo pa niti ne sme misliti, da ni dobro, tudi če se čuti še tako slabo.

Naša svoboda.

Takole opeva »Samouprava« politično svobodo v Jugoslaviji:

..... vladavina najširše politične svobode in največje politične strpnosti. Vsak državljan te države se je lahko posvetil brez ozira na svoje politično znamenilo političnemu delu, lahko je šel med ljudstvo, kjer je mislil, da bo imel uspeh, in tam razvil kakršno koli politično delo.

To piše »Samouprava« popolnoma resno na uvodnem mestu dne 7. letošnjega aprila!

Balkanska zgodba.

Srbski prevajalec dr. Drag. Ikonjić je prevedel knjigo nekega angleškega pisatelja o »Sodobni Evropi«. Da ji pomaga na knjižni trg, je izdal o njej prospekt. Na tem prospektu pa zavzema najvidnejše mesto slika, pa ne morebiti slika tistega, ki je pri vsaki knjigi poglavitna oseba, namreč pisatelja samega, ampak tistega, ki je precej postranskega pomena, namreč slika samega gospoda — prevajalca.

Položaj v Franciji v nekaj besedah.

Francija rabi milijarde za nadaljnje oboroževanje. Desnica in njeni finančni eksponenti v senatu ne dovolijo finančnih ukrepov, ki bi bili po-

trebni. Hočejo vreči večino ljudske fronte. Sporazum vseh strank desnica odklanja. »Oeuvre« pripominja: »Ali moramo res zopet počakati na Charleroi (vpad v Belgijo), preden se bomo zavedeli, da se je vojna praktično vzeto že začela?«

Francija in Španija.

General Armengaud je v zadnji »Europe Nouvelle« napisal takole: Franco je dal obljube. Toda dandanašnji so nekaj vredne le stvarnosti in poročstva. Danes je 700 modernih tujih aeroplanov v Španiji in 75.000 tujih čet. Ali se ne bi končno pripravili na to, da s pristankom Barcelone, in morda tudi Burgosa, zasedemo otok Minorco in pristanišči Alicante in Kartageno? To bi vsaj zaščitilo naše prometne zveze z Alžiro in Oranom do dneva, ko bi italijanske in nemške čete vtujno zapustile španska tla. — General še dodaje značilne besede: Toda to more biti samo vprašanje skupne angleško-francoske zasedbe.

Popravljen slovar.

Znani španski radijski napovedovalec general Queipo de Llano je zadnjič rekel: »Mi smo vrgli besedo sočutje iz našega slovarja.« General je napravil prav, da je povedal resnico. To je gotovo storil zato, da bo laže vodil borbo za pokristjanjenje Španije, ker se mu zapeljana »množica smili«.

Na življenje in smrt.

Angleško in francosko delavsko časopisje poroča o silnem odporu, ki nastaja med najširšimi plastmi katalanskega naroda. Iz teh poročil je razvidno, da se je od 6.000 vojakov, ki so prišli čez Pireneje v Francijo, samo 200 vrnilo na nacionalistično stran. Vsi ostali pa so se vrnili v katalansko republikansko vojsko. Prvi dnevi po bombardiranju Barcelone so bili resnično porazni. Sedaj pa se vrši po vsej republikanski Španiji nova mobilizacija, ki zbira nove sto tisoče vojakov. V Katalaniji grade novo moderno obrambno linijo. Odpor republikanskih čet je bil zlomljen pri začetku ofenzive na nekaterih odsekih fronte, ker je bila Francova vojska na novo tehnično najmodernejše opremljena, in največja hrabrost ni mogla predora prepričati. Svobodoljubni narod, ki ve, kaj ga čaka, če bo poražen, je zbral vse sile v močan odpor. Zato so kot nikdar doslej zbrane vse sile od katoličanov do anarhistov v obrambo domovine.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

Potrebno vprašanje.

Anglija hoče oboroževanje čim bolj pospešiti. Zato se dogovarja s strokovnimi organizacijami glede urnika in ostalih delovnih pogojev, ki bi mogli pospešiti produkcijo. Pri razgovorih, ki jih imata Chamberlain in Thomas Inskip, so zastopniki Zveze inženirskih organizacij zahtevali, da jim vlada pove, za kakšne namene se oborožuje, da bodo strokovne organizacije vedele, v kakšen namen bodo nudile pomoč, katero vlada prosi. Ali služi oboroževanje za imperialno vojno, ki se bo razvila šele potem, ko bo že Evropa prepuščena fašizmu, in bo Anglija ostala brez zaveznikov? Strokovne organizacije imajo prav, če vprašujejo vlado, da jim pove jasno pot o svojih zunanje političnih smernicah.

Abesinija na dnevnem redu.

Nasledek angleško-italijanskega sporazuma bo tudi v tem, da bo Anglija pri Društvu narodov stavila predlog za priznanje tega »dovršene« dejstva. Angleško časopisje je že ves mesec polno poročil o Abesiniji, ki povedo, da se Abesinci ne morejo umiriti. Pet tisoč vojakov je bilo poslanih samo, da zavarujejo cesto iz Desija v Adis Abebo. Zadnje leto nastopajo Abesinci, katoliki, mohamedanci in pogani vedno bolj složno. »Times« je poročal 31. marca tega leta, da so se pričeli napadi na italijanske čete ob sudanski meji in na severozahodu. Nemiri so tudi drugod.

Dogodek v vlaku.

Dopis.

Nekega nedeljskega jutra sem se peljal z vlakom proti Murski Soboti. Na eni izmed postaj med Ormožem in Ljutomerom je stopil v kupe mož srednjih let z oblastnim izrazom na obrazu. Čez kratek čas se je razvil med njim in nekim potnikom razgovor, seveda ne v slovenskem jeziku. Prišlec je glasno razlagal, kako ga je prejšnji dan nekdo nahrulil zaradi nekega znaka, katerega je tudi zdaj imel pritrjenega sicer za sedaj še na bolj skritem mestu, in kako mu je potem »povedal«. Bahavo se je oziral po sopotnikih in povedal tu in tam tudi katero slovensko besedo... Dva druga potnika sta se pogovarjala o trgovini z avtomobili in motocikli. Naš junak je seveda tudi tukaj živahno posegel vmes in pripomnil, da jih bomo kmalu že čisto poceni dobivali, in da ima v neki državi že vsak delavec svoj avto ali vsaj motocikel(!).

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

Od šolske mladine pa se ni zahtevalo samo pritrgovanje od ust, beračenje in darovanje v vojne namene, silila se je temveč tudi k brezplačnemu mezdnemu delu. Na dovoljenje c. kr. deželnega šolskega sveta, da se sme po šolah nabirati denar in oblačilno blago, je izdal Dimnik okrožnico (str. 23. poročila za l. 1914-15), ki se glasi: »Učiteljske in učenske ljubljanskih deklinskih šol bodo na predlog obeh mestnih šolskih nadzornikov izdelovale za vojake in njih revne otroke volnena zimska oblačila, kakor: jopice, čepice, nogavice... i. dr. Ker bo to veljalo mnogo denarja, zato naj učenci v ta namen donajajo denar in sivo volno, ali pa že narejena, zgoraj imenovana oblačila...« itd. — Čudna logika: na eni strani se je mladina pozivala, naj na svojo obleko pazi, »da bo dobra še po vojni«, na drugi pa nagovarjala, naj jo daruje »za vojake in njih revne otroke«. Uspeh te akcije je bil kaj značilen: po poročilu se je nabralo pri 486 učencih »35 kron v denarju, mnogo blaga, oblačil, čaja, ruma in konjaka«. Samo 35 kron pri tolikih učencih ni pokrilo niti stroškov za prelisto črnilo, papir in zamujeni čas.

Opisovati podrobneje še druge akcije in zbirke med šolsko mladino bi bilo odveč, ker so si bile vse podobne kakor jajce jajcu. Tenor vseh je bil: Daj in zopet daj! Jej olupke, otrok, da boš prihranil vinar; hodi bos; daj srajčko, če jo imaš, da jo bomo zamenjali za svinco. Povsod so silili v ospredje cesarja, častitljivega starčka, ki neizmerno ljubi »svoje« narode, posebno otroke. Odrasli niso verjeli tem bajkam nič manj kakor otroci, zlasti v začetku, ko stiska še ni bila tako velika. Nekoč sem bil priča, ko je v Stritarjevi kavarni na Sv. Petra cesti neki uradnik potegnil iz žepa kos zavitega vojnega kruha, ga nekaj časa ogledoval, nato pa pokazal okoli sedečim, rekoč: »Saj ni tako napačen... Človeku kar dobro de, ko ve, da je takega tudi cesar...« Mož je bil kar užaljen, videč, da se vsi samo muzajo, ne reče pa nihče nič.

Cesar, za katerega je šlo, ni dal ničesar, vsaj zastonj ne; kadar je pa kaj odrinil iz »zasebne šatule«, kakor so pisarili, je dobil z obrestmi povrnjeno. Nadvojvoda Friderik, »oče vojakov«, in drugi udje cesarske hiše, so delali kar odkrito velikanske dobičke. Tu mi prihaja na misel satira

na naslov enega nemških knezov, ki sem jo bil bral svoje dni v »Simplicissimus«. Nekoč je živel vladar, silno častihlepen in skop. Po sredi njegove dežele je tekla reka, čez katero je vodil en sam most. Ob nastopu vladanja je dal ta most zapreti brez povoda. Razburjenje, ki je nastalo zaradi tega, se je kmalu poleglo. Ljudje so se polagoma privadili, mladina pa je sploh mislila, da je bilo vedno tako in da ne more biti drugače. Ves promet preko reke se je vršil s čolni. Ob petindvajsetletnici vladanja pa da vladar most spet odpreti. Velikansko navdušenje, posebne izdaje časopisov, slavnostni govori, odposlanstva in zahvale, godbe, zastave, razsvetljava, obhodi, vse je kakor obno-relo. Vladar se je silno prikupil. Veljalo ga ni nič; nasprotno, še zaslužil je, kajti vpeljal je mostnino...

Da so učenci raje donajali, so jih nenehoma spodbujali z govorjeno in pisano besedo. In Dimnik je to znal kakor malokdo. Prav za prav bi bil moral postati davkar, vsaj pa davčni izterjevalec. Izkazal se je tudi drugače, celo kot veroučitelj, a ta poklic bi bil najbolj ustrezen njegovim dejavnostim. Revni seveda niso mogli tekmovati z učenci imovitejših staršev, zaostajati pa tudi niso hoteli pred svojimi tovariši in učitelji. Pomagali so si na kakršen koli način, mnogi tudi s tatvino. Tisti čas niso bile varne pred mladimi in starimi tatovi stvari, ki jih prej nihče še pogledal ni: kljuge od vrat in oken, kavljji, vijaki i. dr. Eni so kradli iz potrebe, drugi iz patriotizma. Ali ti oboji so bili le postavno nepriznani nasproti svojim tovarišem, ki so izvrševali ta posel obrtoma, tako rekoč na industrijski osnovi. Prve so prijemale, drugih se niso dotikali; še obdajali so jih z naslovi narodnih gospodarnikov.

Krona vse Dimnikove delavnosti je bila slovesna zaprisega učencev dne 2. decembra 1915. Zbral jih je v šolski telovadnici, stopil prednje in imel navdušen govor; dejal je med drugim: »Preljubi učenci!... Pomemben je današnji dan... ker svetovna zgodovina ne pozna vladarja, ki bi... tako modro vladal svojim narodom... danes je naša ljubljena Avstrija nepremagljiva in stoji trdno kakor skala...« itd. Nato so učenci v zboru govorili prisego »neomahljive vdanosti in zvestobe ter iskrene ljubezni do posvečene osebe Njegovega Veličanstva in do prejasne vladajoče rodovine Habsburške.«

O prisegi, ki je prisiljena, je povedal že L. N. Tolstoj svoje mnenje. Bil je sploh zoper klica-nje Boga za pričo. O pravilnosti tega nazora so

mnenja lahko različna; da je siljenje šestletnih otrok k prisegi najmanj, kar se more reči, neokusno, o tem pa ne more biti nesoglasja. Gotovo jih je bilo med učenci mnogo, ki še niso bili pri prvi spovedi in obhajilu — vsaj o teh se more reči, da se niso zavedali pomena prisega, ki se jim je vsiljevala. Ta jim je bila zgolj nekaj zunanjega, všečnega že zato, ker ni bilo pouka. Kaj so si mislili učenci ob prevratu, spomnivši se te prisega, videč svojega voditelja bežečega, da so se mu videli le podplati!

Po vsem, kar je sledilo pozneje, nastaja vprašanje, kaj je bilo pri Dimniku bolj trdno: ali omahljiva neomahljivost njegovega prepričanja, ali omajna neomajnost njegove vdanosti in zvestobe. Dokler je bil na neomajnem položaju poveljnika mlade »civilne armade« in s svojim bojevanjem »v duhu« ni nič tvegati, je bil brez dvoma zvest vojak. Zvest vojak je bil tudi tisti rejeni major v Narodnem domu, ki je upravljal skladišča starih cunj in je vedel, da lahko dobi pri »Slonu« vsak hip par vrčkov piva. Podobni »vojaki v duhu« so se prisodabljali — a to resnično samo v duhu — tistemu vojaku v Pompejih, ki je vztrajal na straži, dasi ga je oblivala lava. Morda je hotel zbežati, nemara je že bil na begu, pa ga je dohitela nesreča v položaju, da je videti, kakor da straži še danes rimskega cesarja. Najbolje je, da verjamemo šolskim čitankam in priznamo tistemu možu vse vrline zvestega vojaka. Sicer je pa dobro, da je mož umrl takrat; kajti pozneje bi bila zasenčila njegovo dejanje dela drugih še slavnějšíh mož, tako da bi ga bili nazadnje še zaprli ali pa poslali na bojišče, kjer bi se mu ne bilo ljubilo spat na straži. V svetovni vojni »vojaki v duhu« namreč niso stali na straži samo eno noč, kakor v Pompejih, ampak so vzdržali več let, braneč svojo »nepogrešljivost« in položaje v zaledju brez oddiha noč in dan. Navduševali so mladino, opisujoč ji vse sladkosti smrti za »častitljivega starčka«, zbirali vinarje in žeblje, tehtali cunje inkovine, preštevali kosti in pisali dolga domoljubna poročila z različnim podpisom na koncu. A ko se je odprl vulkan in zasmrdel prvi dim, so odvrgli ne samo čelade in meče, nego so zalučali daleč čez plot še svojo neomajno zvestobo, pa prisopihali v zmagoviti tabor, da so komaj lovili sapo. Ne bodo kazali njihovih okostnjakov po muzejih kot vzor vdanosti in zvestobe — ne; z novo čelado in z novim mečem v nov boj s pomlajeno vdanostjo in zvestobo...

Nadaljevanje prihodnjik.